

XII. Constructio interjectionis.

219. *Interjectiones aliae ponuntur absolute (a), aliis haeret dativus (b), aliis accusativus (c), aliis vocativus (d):*

a.

VIRG. *O* tantum libeat humiles habitare casas!

VIRG. *Ah* tibi ne teneras glacies secet aspera plantas!

TER. *Eja* ut elegans est!

b.

PLAUT. *Vae mihi*, quanta de spe decidi!

VIRG. *Hei mihi*, qualis erat!

TER. *Hei misero mihi!*

c.

CIC. *Proh* Deum hominumque fidem!

CIC. *O fallacem* hominum spem fragilemque fortunam!

CIC. *Oh me* perditum, oh afflictum!

d.

CIC. Quae enim res unquam, *proh Sancte Jupiter*, in terris est gesta major!

VIRG. Et vos, oh *lauri*, carpam et te proxima myrte!

CIC. *Oh* paterni generis *oblite*, materni vix memor!

CAPUT TERTIUM.

DE AFFECTIONIBUS PARTIUM ORATIONIS.

I. Casus. — II. Voces. — III. Modi. — IV. Tempora.

I. Casus.

1. Nominativus. — 2. Genitivus. — 3. Dativus. — 4. Accusativus. —
5. Vocativus. — 6. Ablativus.

NOTA. Multa de casibus dixi, dicturus plura in altero libro. Reliqua hic summam persequar.

1. Nominativus.

220. *Nominativus raro praeponitur verbis impersonalibus (a) et vix relinquitur pendulus (b):*

a.

PLAUT. Et me quidem *haec conditio* non poenitet.

TER. Non te *haec pudent?*

PLAUT. *Pluma* non interest patronus an cliens improbior sit.

b.

PLAUT. *Hi*, qui dudum conciliaverunt mihi peregrinum Spartanum, nunc his cerebrum uritur.

TER. *Omnes vos*, quibus est objectus labor, omne quod est interea tempus lucro est.

PLAUT. *Ille*, qui astute cavet, diutine uti licet partum bene¹.

* 221. *Consequens nominativus, qui ad suppositum referatur, non est solius verbi sum, sed communis activo (a), passivo (b) ac neutri (c):*

a.

CIC. *Audivi* hoc de parente meo puer.

CIC. *Defendi* rempublicam adolescens, non deseram senex.

b.

CIC. De amicitia alio libro dictum est, qui *inscribitur Laelius*.*

JUV. Si fortuna volet, *fies* de rhetore consul.

c.

CAES. Omnes mitiones *integrae permanserunt*.

CIC. *Perfectus Epicureus evaserat*².

¹ Haec sunt comicorum licentiae liberiora.

² Observa illam nominativi attractionem: Ov. Est via coelo manifesta sereno: *lactea* nomen habet.

2. Genitivus.

† 222. Genitivo non solum significatur possessio (a), sed etiam materia (b), qualitas (c), causa (d), actio (e), passio (f):

a.

PHAEDR. Pater *deorum* risit.

NEP. *Atheniensium* opes senescunt¹.

b.

SUET. Excisae sunt rupes *durissimi silicis*.

OV. Flumina *nectaris*.

c.

LIV. Quinctius trans Tiberim colebat agrum *quatuor iugerum*.

JUST. Athenienses belli duces deligunt Periclem, *spectatae virtutis* virum.

d.

VIRG. Lacrymas *dilectae* pelle *Creusae*.

VIRG. *Ereptae virginis* ira².

e.

CIC. Venio nunc ad *istius*, quemadmodum ipse appellat, *studium*.

CIC. Amor *multitudinis* movetur opinione³.

f.

CIC. Studio *rerum rusticarum* provectus sum.

VIRG. Animam sub fasce dedere: tantus amor *florum*⁴.

223. *Observa illa:*

Vitium *arrogantiae*. — Arbor *fici*. — Flumen *Muluchae*.
— Oppidum *Antiochiae*. — Cadus *vini*. — Monstrum *mulieris*. — Reus *noxae*. — Vulnus *Achillis*.

¹ Vide appendicem, n. 414.

² H. e.: Ob ereptam virginem.

³ H. e.: Amor, quo multitudo amat.

⁴ H. e.: Amor, quo flores amantur.

224. *Genitivi instar habent adjectiva quaedam derivata:*

NEP. Alii *Sullanis*, alii *Cinnanis* partibus favebant.

CIC. *Peloponnesias* civitates omnes maritimas esse Dicaearchi tabulis tradidi.

CIC. Quo est ipsum nomen amantius *maternum*, hoc illius matris singulare scelus majore odio dignum ducetis.

† 225. *Sunt genitivi pretium significantes: tanti, quanti; magni, parvi, pluris, minoris (a); item assis, flocci, nauci etc. (b). Sed dicimus etiam magno, parvo etc. (c); asse, flocco etc. (d).*

a.

CIC. Emit homo cupidus *tanti, quanti* Pythius voluit.

CIC. Vendo meum triticum non *pluris* quam ceteri; fortasse etiam *minoris*.

PHAEDR. *Majoris* veneunt alapae.

b.

PLAUT. Tu istos minutos cave deos *flocci* feceris.

CAT. Rumores senum *unius* aestimemus *assis*.

TAC. Neque fas neque fidem *pensi* habebat.

c.

SEN. Non potest *parvo* res magna constare.

CIC. Caelius conducit non *magno* domum.

PLAUT. Quanti emisti? — *Minimo*.

d.

PLAUT. Illic habebit *flocco* jam homo lumbos meos.

CAT. Quod non opus est, *asse* carum est.

NAEV. Ejus noctem *nauco* ducere.

† 226. *Pretium vero definitum ponitur ablativo (a), indefinitum etiam, si accedat substantivum (b):*

a.

CIC. Praetore Verre, *ternis denariis* modius tritici fuit.
 PLIN. *Viginti talentis* unam orationem Isocrates vendidit.
 LIV. *Sextante* sal Romae et per totam Italiam erat.

b.

CIC. Invideo magistro tuo, qui te *tanta mercede* nihil sapere docuit.

VAL. MAX. *Magno* ubique *pretio* virtus aestimatur.
 CAES. Vectigalia *parvo pretio* redempta habere.

3. Dativus.

* 227. *Dativo id notatur, in cuius commodum (a) aut incommodum (b) aliquid fit:*

a.

CIC. Roscius praedia coluit *aliis*, non *sibi*.
 CIC. Domus pulchra *dominis* aedificatur, non *muribus*.
 CIC. Verres hunc hominem *Veneri* absolvit, *sibi* condemnat.

b.

PLAUT. *Mihi* dolebit, non *tibi*, siquid stulte fecero.
 NAEV. *Illi* perniciem dabo, *mihi* maerores.
 PLAUT. *Nostris* proterve *floribus* facit injuriam.

228. *Dativus ponitur pro possessivo:*

PLAUT. *Tibi* ego an tu *mihi* servus es?¹
 VIRG. Ah *tibi* ne teneras glacies secet aspera *plantas!*
 VIRG. Nescio quis oculus *mihi* fascinat *agnos*.

229. *Est dativus finalis (a) et agens etiam (b):*

a.

NEP. Pausanias venit Atticis *auxilio*.

¹ H. e.: *Tuus* ego an tu *meus* servus es?

HIRT. Nec vero Alexandriae fuit quisquam, quin altissima loca *spectaculo* quaereret.

TER. Omnia mea bona *doti* dixi puellae.

b.

CIC. Gerendus est *tibi* mos adolescentibus.
 OV. Barbarus hic ego sum, quia non intelligor *ulli*.
 CIC. *Cui* non sunt auditae Demosthenis vigiliae?

230. *Fit dativi attractio in praedicandis cognominibus (a); sed non semper (b):*

a.

LIV. Puero ab inopia *Egerio* inditum nomen est.
 LIV. Consules leges decemvirales, quibus *tabulis duodecim* est nomen, in aes inciderunt.
 HOR. Desipiunt, qui tibi nomen *insano* posuerunt.
 HOR. Tarquinius, cui cognomen *Superbo* ex moribus datum est.

b.

CIC. Est fons aquae dulcis, cui nomen *Arethusa* est.
 PLAUT. Est mihi *Menaechmus* nomen.
 VELL. Metellus, cui ex virtute *Macedonici* nomen inditum.

231. *Mihi, tibi, sibi aliquando redundant:*

CIC. Tu *mihi* istius audaciam defendis?
 TER. Scin', ubi nunc sit *tibi* tua Bacchis?
 TER. Suo *sibi* hunc gladio jugulo.

4. Accusativus.

† 232. *Accusativus significans partem datur verbis (a), participiis (b) et adjectivis (c):*

a.

VIRG. *Caput* ante aras Phrygio *velamur* amictu.
 OV. *Ingenium* mollimur ab arte.
 VIRG. *Expleri mentem* nequit ardescitque tuendo.

b.

HOR. Ait miles multo jam *fractus membra* labore.

VIRG. Non illa colo *femineas assueta manus*.

HOR. *Coronatus nitentes* malobathro Syrio *capillos*.

c.

VIRG. *Omnia Mercurio similis vocemque coloremque*.

VIRG. *Nuda genu* nodoque *sinus collecta fluentes*.

SIL. ITAL. *Nudus caput* inire pugnans.

233. *In soluta etiam oratione, maxime apud historicos:*

POMP. MELA. Satarchae specus habitant, nisi qua vident, etiam *ora* vestiti.

TAC. *Frontem tergaque* tuti.

TAC. Militum pars onusta vulneribus *tergum*.

† 234. *Pro quo accusativo ponitur vulgo ablativus:*

SALL. Antonius *pedibus* aeger exercitum Petrejo permittit.

CIC. Sunt quidam aut *lingua* haesitantes aut *voce* absoni.

CIC. Alii mutati *voluntate* sunt.

235. *Accusativo fit quaedam rei determinatio (a), quae saepius fit ablativo (b):*

a.

CAES. Suevi *maximam partem* lacte atque pecore vivunt.

SUET. Nunquam se *illud* horae publico commisit.

SALL. Bocchus praeter nomen *cetera* ignarus populi Romani.

b.

NEP. Agesilaus fuit claudus *altero pede*.

NEP. Lacedaemoniis duo erant reges *nomine* magis quam *imperio*.

NEP. Mardonius *natione* Medus fugatus est.

236. *Accedit accusativus significans qualitatem:*

VARRO. Porticus avibus *omne genus* oppletae sunt.

LIV. Liberorum capitum *virile secus* decem millia capta sunt.

CIC. Orationes aut aliquid *id genus* scribere.

237. *Accusativus servit etiam exclamando:*

PLAUT. Bene *me*; bene *nostram* etiam *Stephanium!*

CIC. *Praeclaros quatuordecim ordines!*

PLAUT. Ita *me* probri *argutam* a viro meo?

238. *Sunt accusativi quidam communes, qui ubivis ponuntur:*

LIV. ANDRON. Obsecro te, Anchiale, matri *nequid* tuae adversus sis.

PLAUT. Neque *quae* recte faciunt culpo, neque *quae* delinquant amo.

CAT. *Idne* irascimini, *siquid* superbius est quam vos?

PLAUT. Id agam, *quod* missus sum ad te.

5. Vocativus.

239. *Ponitur vocativus substantivi (a) vel adjectivi (b) vel utriusque simul (c), saepe cum interjectione (d):*

a.

CIC. Ubi tua, *M. Tulli*, quae plurimis saluti fuit, vox ac defensio?

PERS. Hunc, *Macrine*, diem numera meliore lapillo!

b.

VIRG. Dabis, *improbe*, poenas.

PLAUT. Obfirmastin' occultare, quo te immittas, *pessume?*

c.

CIC. Cura, *mi carissime frater*, ut valeas.

CIC. Jam vos, *Albani tumuli* atque *luci*, testor.

d.

PLAUT. *Heus* vos, *pueri*, quid istic agitis?

CAT. Lugete, *oh Veneres Cupidinesque*.

240. Pro vocativo ponitur nominativus (a) et hic pro illo per attractionem (b):

a.

VIRG. Corniger Hesperidum *fluvius*, regnator aquarum, adsis oh tantum.

LIV. Audi tu, *populus Albanus!*

b.

VIRG. Quibus, Hector, ab oris *expectate* venis?

241. Poetae vocativo abutuntur:

HOR. Ora manusque tua lavimus, *Feronia*, lympha.

OV. Optarem sumere poenas sive tuas, *Perseu*, *Daedale*, sive tuas.

OV. Capit ille coronam, quae possit crines, *Phoebe*, decere tuos¹.

6. Ablativus.

† 242. Ablativus significat originem (a), cui saepe adjungitur praepositio (b):

a.

CAES. *Amplissima familia* nati adolescentes.

FLOR. Hunc *Paulo* procreatum in decus gentis assumpserat.

b.

CAES. Belgas esse ortos *ab Germanis*.

LIV. Ne se oriundos *ex Etruscis* exsulare pateretur.

† 243. Ablativo significatur qualitas (a) et excessus (b):

a.

CIC. Non poteram Cn. Pompejum, *praestantissima virtute* civem, timidum suspicari.

LIV. Missile telum erat Saguntinis *hastili abiegno*, cetera tereti, praeter quam ad extremum.

VIRG. *Quinquaginta hiatibus* hydra intus habet sedem.

¹ H. e.: Quae possit decere crines Phoebi.

b.

CIC. Hibernia *dimidio* minor est quam Britannia.

CURT. Turres *denis pedibus* quam murus altiores.

CIC. Scipio omnes *sale facetiisque* superabat.

† 244. Ablativo significatur modus (a), cui saepe adjungitur *cum* (b):

a.

CIC. Stellae circos suos conficiunt *celeritate mirabili*.

CAT. Si rotas voles facere, tardius ducentur, sed *minore labore*.

CAES. Germani saepe ex equis desiliunt ac *pedibus* proeliantur.

b.

LIV. Inde *cum silentio* in forum ducti.

CIC. Attente *bonaque cum venia* verba mea audiatis.

LIV. Romani Horatium accipiunt *magno cum gaudio*.

† 245. Ablativo significatur causa (a) et instrumentum (b):

a.

CIC. Tu *imprudencia* laberis.

CAES. Vires eum *lassitudine* defecissent.

CIC. Juris civilis *studio* multum operae dabam Q. Scaevolae.

b.

CIC. Caedebatur *virgis* civis Romanus.

PLAUT. *Sagitta* Cupido cor meum transfixit.

PLAUT. *Vino* et *piscatu* vitam colitis.

II. Voces verbi.

I. Activa. — 2. Passiva.

I. Vox activa.

† 246. Actio activorum recipitur a termino (a), neutrorum aut nulla est (b) aut non recipitur (c):

a.

CIC. Tu invita *mulieres*, ego accivero *pueros*.
 SALL. *Plerasque res* Fortuna ex libidine sua *agitat*.
 PLAUT. *Cedo aquam* manibus.

b.

OV. Splendidior quam cetera sidera *fulget* Lucifer.
 VIRG. *Strata jacent* sua quaeque sub arbore poma.
 CIC. Duo signa, quae nunc ad impluvium tuum *stant*,
 multos annos ad valvas Junonis Samiae *steterunt*.

c.

NEP. Plus irae suae quam utilitati communi *paruit*.
 CIC. Luci claro palam in foro *saltet*.
 HOR. *Incedis* per ignes suppositos cineri doloso.

247. *Multa, nisi ex usu, nescias activa sint an neutra (a); immo sunt quaedam ancipiti natura, quae modo activa sunt (b), modo neutra (c):*

a.

HOR. *Multos castra juvant* bellaque matribus detestata.
 QUINT. Parasitus sic defenditur, ut non *homini patro-*
cinemur, sed *crimini*.
 SALL. Nec *mih*i vestra decreta *auxiliantur*.

b.

PLAUT. Jura te non *nociturum* esse *hominem*.
 VIRG. Pastor Corydon *ardebat* Alexin.
 PLAUT. Hanc vobis *rem disputabo*.

c.

CIC. Non licet *nocere alteri*.
 HOR. Tua res agitur, paries cum proximus *ardet*.
 CIC. De singulis sententiis breviter *disputo*.

248. *Neutra accusativum sortiuntur cognatae significationis (a), aut qui regatur ab adjuncta verbo praepositione (b), id quod activis et passivis commune est (c):*

a.

OV. Nunc *tertiam vivo* aetatem.
 PLAUT. Tuis *servivi* *servitutem* imperiis.
 PLAUT. Istam ego *pugnabo* *pugnam*.

b.

GELL. Universi *me unum antestatis*.
 OV. Fremebundus *obambulat* *Aetnam*.
 CIC. Stella Veneris Lucifer dicitur, quum *antegreditur solem*.

c.

CAES. Belgae *Rhenum* antiquitus *traducti* sunt.
 CIC. Eos Pompejus *praesidia sua circumduxit*.
 VIRG. Vivo *praetervelor ostia* saxo Pantagiae.

2. Vox passiva.

† 249. *Passiva neutrorum aut impersonalis est (a) aut concordat cognato (b); personaliter vix ponitur (c):*

a.

CIC. *Venitur* in antiquam silvam et ibi *considitur*.
 PLAUT. Quid hic agitur? — *Statur* ad hunc modum.
 VELL. Ubi semel recto *decerratum est*, in praeeeps *pervenitur*.

b.

OV. *Tertia vivitur* aetas.
 CIC. *Pugna acerrime pugnata est*.
 SALL. Quae negotia magis quam *proelium* male *pugnatum* regem *terrebant*.

c.

HOR. *Ego cur invideor?*
 OV. *Noctes vigilantur* amarae.
 OV. Largaque *provenit cessatis* messis in *arvis*¹.

¹ Vide appendicem, n. 416.

† 250. *Vox passiva (a) etiam neutrorum (b) gaudet ablativo cum ab, quae praepositio inanimis non semper demitur (c):*

a.

CIC. Sextius *ab indice* Naevio de ambitu *postulatus est*.

CIC. *Deseremur* potius a republica quam a re familiari.

b.

CAES. A Cotta primisque ordinibus acriter *resistebatur*.

CIC. *Occurritur* nobis a viris doctis.

VELL. Quum in captivos *saeviretur a Germanis*, praecleari facinoris fuit Caelius.

c.

OV. *Assiduo* vomer *tenuatur ab usu*.

OV. Pisces *capuntur ab hamis*.

CIC. *Suo* quisque studio maxime *ducitur*.

251. *Aliqua deponentium passive usurpantur:*

TAC. Sententiam expromit, qua *hortaretur* Claudius despondere Octaviam Domitio.

CIC. Qui habet, ultro *appetitur*; qui est pauper, *aspernatur*.

PLAUT. Non aetate, verum ingenio *adipiscitur* sapientia.

252. *Sunt passiva cum forma activa vapulo, veneo, fio (a), quibus accedunt exsulo, liceo, salveo (b), quae magis sunt neutra:*

a.

CIC. Malo a parentibus *vapulare* quam assentatoribus aures patefacere.

QUINT. Fabricius respondit a cive se spoliari malle quam *ab hoste venire*.

CIC. Quanti se quisque fecerit, tanti *fiat ab amicis*.

b.

CIC. Romam in exsilium venisset, cui Romae *exsulare* jus esset.

CIC. De Drusi hortis, quanti *licuisse* tu scribis, id ego quoque audieram.

HOR. Vultejum Philippus *salvere* jubet.

253. *Vox passiva fungitur vice mediae ut apud Graecos:*

HOR. Oh ego laevus, qui *purgor bilem* sub verni temporis horam.

CAECIL. Ego *illud exigor portorium*.

LIV. Omnes voluimus, *quod arguimur*.

III. Modi verbi.

1. Indicativus. — 2. Subjunctivus. — 3. Imperativus. — 4. Infinitivus.

1. Modus indicativus.

254. *Indicativus (a), etiam cum particula (b), dat sensum absolutum, sed habet etiam hypotheticum (c):*

a.

SALL. Urbem Romam *condidere* atque *habuere* initio Trojani.

b.

SALL. Idcirco respublica disjecta est, *quo* te custodem *habebat*.

PLAUT. Fuit olim, *quasi* nunc ego *sum*, senex.

VIRG. Pollio amat nostram, *quavis* est rustica, musam.

c.

MART. Si non errasset, *fecerat* illa minus.

HOR. Ne faciam, inquis, omnino versus? — Ajo. — Per eam male, si non optimum *erat*.

CIC. Quanto melius *fuera*t promissum patris non esse servatum¹.

255. *Sed talia subjunctivo passim efferuntur:*

SALL. Memorare *possem*, quibus in locis maximas hostium copias populus Romanus parva manu fuderit.

¹ H. e.: Quanto melius *fuisset*.

2. Modus subjunctivus.

† 256. *Subjunctivo significatur sensus conditionalis (a), dubitativus (b), suavis (c), optativus (d), concessivus (e), potentialis (f):*

a.

HOR. Decies centena *dedisses* huic parco, quinque diebus nil erat in oculis.

CIC. *Roges* me, quid aut quale sit Deus, auctore utar Simonide.

VIRG. Tu quoque magnam partem opere in tanto, *sineret* dolor, Icare, haberes.

b.

CURT. Nullam virtutem regis magis quam celeritatem *laudaverim*.

CIC. Te consulem *putem*, quum tu me non putes senatorem?

CIC. Quid non sit citius *dixerim*, quam quid sit.

c.

CAES. Sin bello persequi perseveraret, *reminisceretur* pristinae virtutis Helvetiorum.

PLAUT. Non potest triobolum hinc abesse; proin, vel *ajas* vel *neges*.

CIC. Quodsi meis incommodis laetabantur, urbis tamen periculo *commoverentur*.

d.

CIC. *Valeant* cives mei, *sint* incolumes, *sint* beati.

SEN. Dii illas deaeque *perdant*.

CIC. Quod dii omen *averterint*.

e.

CIC. Milo de Clodii morte unde quaesivit? *Quaesierit* sane; videte, quid vobis largiar.

LIV. Ne *aequaveritis* Hannibali Philippum; Pyrrho certe aequabitis.

CIC. Pervellere te *potuerit*, non potuit certe vires frangere.

f.

CIC. Te ut ulla res *frangat*? Tu ut unquam te *corrigas*?
SALL. Confecto proelio *cerneres*, quanta audacia fuisset in exercitu Catilinae.

VIRG. Unus homo tantas strages impune *ediderit*?

257. *Subjunctivus attrahitur a priore:*

CIC. Tantum valuit error, ut ea fieri apud inferos *fingerent*, quae sine corporibus nec fieri *possint* nec intelligi.

CIC. Siquis multas gentes collustrare possit; *videat* bovem quendam, quem Apim Aegyptii *nominent*.

CIC. Respondit se meruisse, ut ei victus publice *praeretur*, qui honos apud Graecos maximus *haberetur*.

258. *Ponitur subjunctivus pro indicativo (a) et hic pro illo (b):*

a.

LIV. Occurrebant campi Tiberis et hoc caelum, sub quo natus *essem*.

CIC. At etiam litteras, quas me sibi misisse *diceret*, recitavit.

CIC. Antiochus, qui animo puerili *esset*, nihil suspicatus est.

b.

CIC. Perturbationes animorum *poteram*¹ ego morbos appellare; sed non conveniret ad omnia.

CIC. Sint sane inimicitiae; quae esse non *debebant*.

LIV. *Vincebat* paucitas, ni Vejens in verticem collis evasisset.

3. Modus imperativus.

259. *Promiscue utuntur breviori forma (a) et longiori (b), cum negatione (c) ac sine ea (a, b):*

a.

TER. *Cave* istuc verbum ex te audiam.

¹ H. e.: *Possem* (255).

OV. *Pascere* crudelis nostro, Latona, dolore.

CIC. Quaeso, diligenter *attendite*.

b.

PLAUT. Periculum ex aliis *facito*, quid tibi ex usu sit.

CIC. Rem vobis proponam: vos eam suo, non nominis pondere *penditote*.

HOR. Ter uncti *trananto* Tiberim, somno quibus est opus alto.

c.

APUD CIC. Hominem mortuum in urbe *ne sepelito neve urito*.

VIRG. *Ne fugite* hospitium *neve ignorete* Latinos.

PLAUT. *Ne jura*; satis credo.

260. *Ex altero verbo arguitur tempus imperativi:*

CIC. Memoriter *respondeto* ad ea, quae ex te *rogavero*.

CIC. Etiam si quid scribas non *habebis*, *scribito* tamen.

CIC. Quum valetudinis rationem *habueris*, *habeto* etiam navigationis¹.

261. *Pro imperativo ponitur futurum indicativi (a), item praesens (b) vel futurum subjunctivi (c):*

a.

CIC. *Valebis* meque ante brumam *expectabis*.

CIC. Siquid acciderit novi, *facies*, ut sciam.

CIC. Tu non *cessabis* et ea, quae habes instituta, *perpolies* nosque *amabis*.

b.

TER. Si certum est facere, *facias*, sed ne post *conferas* culpam in me.

CIC. Atticae, quoniam hilarula est, meis verbis salutem *des*.

¹ Atque hoc si tibi placet; nam fortasse verius est imperativum semper esse futurum.

c.

CIC. Huic nullam partem existimationis tuae *credideris*.

LIV. Ne tot annorum felicitatem in unius horae *dederis* discrimen.

262. *Noli* ponitur periphrastice (a), item *cura, fac, cave* (b):

a.

CIC. *Noli putare* quemquam uberiorem ad dicendum fuisse.

CIC. *Nolite* fortunam *convertere* in culpam.

CIC. Si insidias fieri libertati vestrae intelligetis, *nolite dubitare* eam defendere¹.

b.

CIC. *Cura* ut quam primum *venias*.

CIC. *Fac* nequid aliud *cures*.

CIC. *Cave* festines aut committas, ut aeger naviges².

4. Modus infinitivus.

† 263. *Infinitivus* ponitur pro supposito (a) aut praedicato (b) aut termino (c) aut casibus quibusvis (d):

a.

SEN. *Habere* eripitur; *habuisse* numquam.

PLAUT. Simul *flare sorbereque* haud factu facile est.

CIC. Est operae pretium diligentiam majorum *recordari*.

b.

LIV. *Ostentare* hoc est, non *gerere bellum*.

VAL. MAX. Cujus non *dimicare vincere* fuit.

CIC. Loquor de docto homine, cui *vivere* est cogitare.

c.

CAT. Pleraque Gallia duas res persequitur: rem militarem et argute *loqui*.

¹ H. e.: Ne dubitate.

² H. e.: Ne festines.

LIV. Occupavit Scipio Padum *trajicere*.

CIC. Carere significat *egere* eo quod habere velis.

d.

CIC. Inter optime *valere* et gravissime *aegrotare* nihil dicunt interesse.

PLAUT. Nam quid modi futurum est eum *quaerere*?

CIC. Nulla est ratio *amittere* ejusmodi occasionem.

264. *Infinitivus jungitur substantivis (a) et adjectivis (b), praesertim apud poetas (c):*

a.

LIV. *Tempus* esse ajunt aut pacem *componi* aut bellum naviter *geri*.

CAES. *Consilium* cepit fortunas *evertere*.

CIC. Tibi non sim *auctor*, si Pompejus Italiam relinquit, te quoque *profugere*.

b.

CURT. Barbari hostem *depulisse contenti* non institere cedentibus.

SIL. ITAL. *Primus inire* manus, *postremus ponere* Martem.

HOR. Imberbis juvenis *cereus* in vitium *flecti* et amata *relinquere pernix*.

c.

TIBULL. Circe *apta* cantu veteres *mutare* figuras.

HOR. Fons rivo *dare* nomen *idoneus*.

OV. Fabula nota quidem, sed non *indigna referri*.

† 265. *Pro infinito damus saepe adjectivis, maxime dignus (a), subjunctivum cum relativo (b) vel particula ut (c):*

a.

CIC. Hominem officiosum cognosces et *dignum*, qui a te diligatur.

SEN. *Digni* illi sunt, *quorum* virtutes tibi placeant.

PLAUT. Nequior est nemo neque *indignior*, cui dii benefaciant.

CIC. *Digni* sumus, *quos* habeas consilii tui participes.

CIC. Oh rem *dignam*, in *qua* non modo docti, sed etiam agrestes erubescant¹.

b.

CAES. L. Vibullium pro suis beneficiis Caesar judicaverat *idoneum*, quem cum mandatis ad Pompejum mitteret.

CIC. Catonem induxi disputantem, quia nulla videbatur *aptior* persona, *quae* de illa aetate loqueretur.

PLAUT. Itane *idoneus* tibi videor esse, *quem* tam aperte fallere incipias?

c.

CIC. Si senator pretio apud istum fieret *idoneus*, ut *vinceret*, factus est.

LIV. *Indigni*, ut a vobis *redimeremur*, visi sumus.

PLAUT. Egone architectus? *dignus* non sum prae te, ut *figam* palum in parietem.

IV. Tempora verbi.

266. *Praesens ponitur pro futuro (a) aut praeterito (b):*

a.

PLAUT. Quam mox *navigo* in Ephesum?

TER. Hoc prius introducam; post continuo *exeo*.

CAES. Re nuntiata, quae imperarentur, *facere* dixerunt².

b.

CIC. Atque haec non cupiditate aliqua *scribit* inductus, sed consilio, ne granum ex Sicilia nullum haberemus.

ENN. *Suadent* Saturno, ut de regno suo non concedat.

CAES. Repente post tergum equitatus *cernitur*.

267. *Perfectum ponitur pro tempore indefinito:*

VIRG. Veluti qui sentibus anguem *pressit* humi nitens trepidusque repente *refugit*.

¹ Nota varios casus relativi.

² H. e.: Se facturos esse.

HOR. Non aeris acerbis *deduxit* corpore febres.
 SEN. Magni artificis est *clausisse* totum in exiguo.

268. Pro perfecto ponitur plusquamperfectum (a), futurum autem perfectum pro imperfecto (b):

a.

TER. Postquam *audierat* non datum iri filio uxorem, numquam cuiquam nostrum verba fecit.

b.

CIC. Libenter tibi, ut de eo disseras, *concessero*.
 CIC. Tu invita mulieres, ego *accivero* pueros.
 LIV. Virginius *viderit* de familia quid agat.

269. Inde oritur inconstantia quaedam temporum haud *improbabilis*:

PLAUT. In scapham *insiluimus*, quia *videmus* ad saxa navem ferrier¹.

CIC. *Dicebat* melius quam *scripsit* Hortensius.
 CIC. Servis suis Rubrius *imperat*, ut janua *clauderent*.
 CIC. Quum *venisset* ad vada Volaterrana, *videt* familiarem Naevii.

269 a. Imperfectum non solum cum perfecto *congregitur* (a), sed etiam cum praesente historico (b) et, pro varia relatione, cum ipso imperfecto (c) et cum plusquamperfecto (d):

a.

LIV. Cum omni equitatu profectus, id quod *quaerebat*, hostem *excivit*.

SALL. Quod plerique civile bellum *exoptabant*, opprimendae reipublicae consilium *cepit*.

b.

SALL. In unum omnes *convocat*, quibus plurimum audaciae *inerat*.

¹ H. e.: Quia *vidimus*.

LIV. Tolumnius, quamquam suorum magis *placebant* consilia, postero die se pugnaturum *edicit*.

c.

CIC. Quanto ille plura *miscibat*, tanto hic magis in dies *convalescebat*.

SALL. Omnes, quos flagitium *exagitabat*, Catilinae familiares *erant*.

d.

CIC. Quicumque *accesserant* ad Siciliam paulo pleniore, eos Sertorianos milites esse *dicebat*.

SALL. Ubi eorum famam *attriverat*, majora alia *imperabat*¹.

CAPUT QUARTUM.

DE QUIBUSDAM RELATIONIBUS.

I. Relatio loci. — II. Relatio temporis. — III. Relatio spatii.

I. Relatio loci.

1. Locus *ubi*. — 2. Locus *unde*. — 3. Locus *quo*. — 4. Locus *qua*. — 5. Locus *quorsum*.

1. Locus *ubi*.

* 270. Locus *ubi* effertur ablativo cum *in*:

CIC. Terrae motus *in Gallia* totaque *in Italia* facti sunt.

CIC. Navis *in Cajeta* parata est nobis.

CIC. Tulit de caede, quae *in Appia via* facta est.

NEP. Alcibiades *in domo sua* facere mysteria dicebatur.

CIC. Magis illos, qui *in bello* occiderunt.

VARRO. Ut manipulum quemque subsecuerunt, ponunt *in terra*².

¹ *Pingebat, excudebat, inveniebat* etc. pro *pinxit, excudit, invenit* etc., quae suis operibus inscribunt aliqui, eleganter dici opinantur; sed qua probari possit auctoritate, tametsi diu vestigavi, nullam reperi.

² Observa provincias, urbes, appellativa.